

УДК [351.741:336-049.5](477)

Сергій Миколайович ГУСАРОВ,

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України,

заслужений юрист України,

професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-0694>

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

На шляху України до європейської інтеграції одним з основних політико-правових завдань є реформування правоохоронної системи та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. Одним з основних напрямів такого реформування є трансформація Національної поліції України в новий орган охорони правопорядку саме на основі світового досвіду організації та функціонування поліцейських структур.

На всіх етапах розвитку сучасного суспільства однією з найважливіших функцій держави було забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Реалізація цієї функції в умовах європейської інтеграції та трансформацій свідомості сучасного суспільства, які мають місце на цей час, обумовлюють перегляд традиційних уявлень про діяльність поліції.

Загальні питання діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення фінансової безпеки держави були предметом наукових досліджень С. М. Алфьорова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, В. М. Бесчастного, В. Т. Білоуса, І. П. Голосніченка, О. П. Гетманець, С. Ф. Денисюка, І. В. Зозулі, Р. А. Калюжного, О. М. Ключова, В. В. Коваленка, А. Т. Комзюка, Ю. Ф. Кравченка, А. М. Куліша, К. Б. Левченко, М. В. Лошицького, В. В. Малікова, Н. П. Матюхіної, О. І. Миколенка, Р. В. Миронюка, О. М. Музичука, О. І. Нікітенка, О. В. Негодченка, В. І. Олефіра, В. І. Осадчого, В. М. Плішкіна, Т. О. Проценка, О. Ю. Синявської, А. А. Стародубцева, В. Д. Суценка, В. В. Чумака, В. К. Шкарупи, С. О. Шатрави, Х. П. Ярмачі та інших науковців. Однак, незважаючи на достатньо велику кількість наукових праць із різних напрямів діяльності правоохоронних органів України, питання адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення фінансової безпеки держави висвітлені фрагментарно, в межах більш широкої правової проблематики, відповідно залишилися невирішеними проблеми теоретичного, організаційного і правового характеру діяльності, що підкреслює доцільність наукового пошуку з досліджуваних питань.

Автори словника термінів з адміністративного права визначають адміністративно-правовий статус як закріплене нормами адміністративного

права положення суб'єкта, яке характеризується суб'єктивними правами, юридичними обов'язками та відповідальністю суб'єкта у сфері публічного адміністрування, а його ознаками є:

- 1) урегульованість адміністративно-правовими нормами;
- 2) структурність (права, обов'язки, відповідальність);
- 3) визначення меж діяльності суб'єкта щодо інших осіб;
- 4) визначення сфери його реалізації в межах таких блоків правовідносин: публічного управління; адміністративних послуг; відповідальності публічної адміністрації за неправомірні дії або бездіяльність; відповідальності суб'єктів суспільства (індивідуальних і колективних) за порушення встановленого публічною адміністрацією порядку та правил [1, с. 405].

Визначаючи адміністративно-правовий статус правоохоронних органів, В. К. Колпаков пропонує під цим поняттям розуміти «послідовне та встановлене правове становище, що визначає конкретні особливості адміністративної діяльності правоохоронних органів як невід'ємного елементу системи державного управління, що встановлюється в законодавчих нормативно-правових актах у сфері адміністративної діяльності правоохоронних органів» [2, с. 138].

Деякі представники адміністративно-правової науки об'єднують елементи правового статусу в певні групи (блоки):

- 1) цільовий, який визначає норми про цілі, завдання, функції та принципи діяльності;
- 2) організаційно-структурний, який складається із правових приписів, що регламентують порядок утворення, реорганізації, ліквідації органу, його структуру, лінійну і функціональну підпорядкованість;
- 3) компетенція як сукупність владних повноважень і підвідомчості [3, с. 85; 4, с. 34].

О. М. Рєзнік пропонує у структурі адміністративно-правового статусу правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави виділяти такі елементи, як:

- 1) мета, завдання та функції правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України;
- 2) компетенція та повноваження правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України;
- 3) організаційно-штатна структура правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України;
- 4) юридичні гарантії та юридична відповідальність правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку України [5, с. 138].

Зважаючи на перелік правоохоронних органів, наданий у Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 23.12.1993, можна зробити висновок, що до правоохоронних органів, які є суб'єктами забезпечення фінансово-економічної безпеки держави ми можемо віднести лише Національну поліцію України, Службу

безпеки України, прокуратуру, Бюро економічної безпеки України, органи державного фінансового контролю та Національне антикорупційне бюро України [6, с. 67–68].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку [7], а її діяльність спрямована на виконання широкого спектра завдань, зокрема надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Положенням про Національну поліцію, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [8], перелік завдань цього правоохоронного органу доповнюється такими пунктами:

- 1) реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;
- 2) внесення на розгляд міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах;
- 3) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [8].

У свою чергу, функціями органів Національної поліції України є:

- 1) адміністративна;
- 2) профілактична;
- 3) оперативно-розшукова;
- 4) виконавча;
- 5) охоронна.

На думку В. К. Шкарупи, важливим «повноваженням поліції є профілактика (превенція) правопорушень, що полягає в цілеспрямованій діяльності підрозділів і служб поліції з метою виявлення, усунення і зниження негативного впливу чинників, що зумовлюють учинення кримінальних і адміністративних правопорушень, формування позитивного середовища соціалізації й коригування поведінки осіб, схильних до вчинення правопорушень, яка здійснюється підрозділами Управління превентивної діяльності» [9, с. 155].

На важливості превенції як заходу попередження адміністративних правопорушень у сфері оподаткування акцентують О. Ю. Дрозд і С. А. Шепітько, вказуючи як цілі попередження:

- 1) недопущення дії негативних факторів, які впливають на адміністративну деліктність;
- 2) усунення чи нейтралізація детермінантів адміністративної деліктності;
- 3) обмеження впливу негативних факторів у мікросередовищі особи, що формують антисуспільну дію її поведінки;
- 4) превентивний вплив на особу, яка здатна вчинити адміністративний проступок [10, с. 81].

Із точки зору реального та дієвого запобігання виникненню загроз національній економіці вкрай важливою є протидія злочинності, яка полягає у здійсненні соціально-управлінської діяльності, враховуючи реалізацію громадських і приватних ініціатив та кримінально-юстиційних зусиль, спрямованих на утримання злочинності в соціально допустимих межах, зміст якої становлять запобігання таким правопорушенням і правове реагування на них як взаємопов'язані безперервні процеси [11, с. 110], має об'єднувати різні запобіжні заходи та здійснюватися на трьох рівнях: загальносоціальному, спеціальнокримінологічному та індивідуальному. Оскільки запобіжні заходи виявляються в певних формах, то в запобіганні злочинам значення мають такі форми діяльності суб'єктів, які спрямовані на виявлення та нейтралізацію їх детермінантів [12, с. 195; 13, с. 145].

Отже, зазначимо, що спеціалізованим законодавством України на рівні законів і підзаконних нормативно-правових актів закріплено елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта забезпечення фінансової безпеки держави.

Адміністративно-правовий статус Національної поліції як суб'єкта забезпечення фінансової безпеки держави вимагає вдосконалення законодавства України в досліджуваній сфері та є додатковим аргументом створення єдиного правоохоронного органу – Бюро економічної безпеки України.

Список бібліографічних посилань

1. Адміністративне право України : словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломєєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2014. 520 с.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 458 с.
3. Бахрах Д. Н. Административное право : учебник. Киев : БЕК, 1996. 368 с.
4. Якимов А. Ю. Субъекты административной юрисдикции (правовой статус и его реализация) : монография : в 2 ч. Киев : ВНИИ МВД, 1996. Ч. 1: Правовой статус субъекта административной юрисдикции. 68 с.
5. Резнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2019. 509 с.
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України 23.12.1993 № 3781-XII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
8. Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п>.
9. Шкарупа В. К. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 155–161.
10. Дрозд О. Ю., Шепетько С. А. Заходи попередження адміністративних правопорушень, що вчиняються у сфері оподаткування. *Митна справа*. 2014. № 1 (91), ч. 2, кн. 2. С. 79–84.
11. Куц В. М. Протидія злочинності: сутність і зміст. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 103–112.
12. Корягіна А. М. Запобігання злочинності як різновид соціальнопрофілактичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 191–196.
13. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.
14. Люх В. В. Адміністративно-правові засади оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансової безпеки держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 204 с.